

יפה גוסטיין מקפה "צליל"

ושכניהם הערביים, בני המקום. אלה מתוארים כמו האינדיאנים במערבון טוב — מיסטריוזים אך מעניינים. יש ראשי שבט טוב וחכם. יש כמה פושעים.

הערבים אינם פורעים סתם. הם עולים על היהודים כאשר נרמה להם שהיהודים מתעללים באחד משלהם. אך הם חוזרים בהם כשהם נוכחים לדעת שהיהודים צדקו במיקרה זה. הם רודפים צדק. אילו היו מרושעים, לא היתה קמה ההתיישבות הציונית מעולם.

אפשר להשתמש בסרט זה למיבחן מעניין. המתנחלים בגדה המערבית טוענים כיום שאין הברל כינם ובין המתיישבים הראשונים, בני העליה הראשונה והשניה. שאריאל היא המשך ישיר של מטולה, ושופרה אינה אלא המשך ישיר של רגניה ונהלל.

האומנם? הבה נשווה את המתיישבים של הם היו עשרה עם המתנחלים של גוש-אמונים, את המניעים האישיים והלאומיים, את האידאולוגיה, את היחס לערבים, את היחס לאדמה, לעמל"כ כפיים, את הנכונות להקריב.

די בכחינה פשוטה זו, כדי לקבוע שעצם ההשוואה היא עלילה מרושעת. אנשי העליות הראשונות חזורים ברעיונות הצדק, הצדק לכל. הם רצו לעבוד את האדמה כמו יריהם, לחרוש ולזרוע בתנאים קשים מאוד. הם באמת רצו לחיות בשלום עם השכנים, ולא עלה על דעתם להרע להם או לגרשם. לפחות מבחינה סובייקטיבית (וזהו הבחינה הקובעת לגביהם) הם היו הומאניסטים אמיתיים. ואילו "ירשיהם" הם פאראויטים, כוכשים קהיחושים, פרובוקטורים הסומכים על הכוח הגס של צבא כיבוש. הם מעבירים את הערבים על האדמה שהם שדרו מהם, ומחזיקים בצד ג'ונים נוחים ודירות ברמת-גן ובברוקלין. האידאולוגיה שלהם היא של חמס לאומני.

לא, אין הם רומים למתיישבים. הם רומים רווקא לג'נדרם התורכי שבסרט, הנראה לאנשיהעמל כמלאך-המוות.

זבל

כשראיתי את הפרק הראשון בסרטו של קלוד ללוש, המוקרן עתה בטלוויזיה כסדרה, חשבתי שהוא רע.

זאת היתה טעות. להגיד על סרט זה שהוא רע — הרי זו מחמאה חסרת-שחר.

הסרט הוא פשוטו כמשמעו, מתחת לכל ביקורת. הוא קיטש מנומנטלי. זבל מוחלט.

נכון, יש שם יהודים ויש קצת שואה. אבל האם השואה יכולה לשמש כסות לכל הפגנה של חוסר-כישרון? האין אנחנו מצווים להגן על זכר השואה גם מפני ספסרי-דמעות למיניהם. גם כשהם יהודים, גם כשיש להם שם של אמנים?

רמותו של גיבור

סרטיהטלוויזיה התינודי של לורנס איש-ערב היה מצויין. הוא גם היה מרומק והפליא.

כבר בסוף שנות ה-30 היינו משוכנעים כי לורנס נרצח בידי השרותים החשאיים הבריטיים (קראנו להם אז "אינטליגנץ"). אך לא ידענו שלורנס יצר קשר עם המפלגה הפאשיסטית הבריטית של מוזלי, וכי הוכנה פגישה בינו ובין היטלר.

הכל שהפיק הציוני של לורנס לא יכה בסרט בהרגשה הראויה לו. נאמר רק שלורנס דיבר בשבח המושבות היהודיות, "הנקודות היוקדות במדבר", כאשר ביקר בארץ לצורכי ריגול לפני מלחמת-העולם הראשונה.

לורנס, שהיה מסור בלב ובנפש לעניין הערבי, לא ראה סתירה בינו ובין העניין הציוני. להיפך, הוא האמין כי ניתן לחבר את שתי התנועות, כדי שיעזרו זו לשאיפות של זו (ושתייהן בידר לאימי פריה הבריטית). יתכן שזה לו היה מעש, אך זה היה חזון יפה.

לורנס

היה זה לורנס אשר יום את המפגש ההיסטורי בין האמיר פייצל (אחיסבו של המלך חור סיין) וחיים וייצמן בעקבה. הוא גם היה אחראי להסכם פייצל-וייצמן, שהושג בין הממשלה הציונית והממשלה הערבית בוועידת-השלום בפאריס, ב-3 בינואר 1919. פייצל שוכנע לחתום (כאירצו רב) על הסכם מתו למטרות הציוניות בארץ, תמורת הכרה ציונית במטרות הערביות מחוץ לארץ-ישראל.

אולם פייצל הוסיף להסכם, בכתיבתו, תנאי: שההסכם יהיה בטל ומבוטל, אם לא תוענק לערבים עצמאות בסוריה. תנאי זה לא הוגשם. מכאן, המרינאים הבריטיים, ועמיתיהם הציוניים בשאר המדינות המנצחות, פשוט התעלמו מלורנס האגדתי. הם התייחסו אליו כאל קוריוז.

לורנס האגדתי, בלי ספק, אדם רבגוני. הוא שמעיד הסרט, הוא ביצע ברם קר פישעימלחמה מחפירים, כתגובה על מעשי האכזריות המחרידים של התורכים. הוא היה סאדיזמוזכיסט קלאסי, וכנראה גם הומוסקסואל מודע או בלתי-מודע. הוא היה גיבור, שחקן, רמאי, סופר, הוגה-דעות. בקיצור, החומר שממנו קורצו מנהיגים אגדתיים בכל הדורות.

קצינימיל מכל הסוגים. סגניאלופים ותתאלופים. קיבוצי ניקים ובני-יער. חילונים ודתים, אולי גם שמאליים וימניים.

חברה טובים, אחד-אחד. שירתו את המולדת, היו קצינים לרוגמה. אולי גם צל"שניקים. בחורים נהדרים.

אולי כבר אפשר לדבר על סוחר-הנשק הישראלי המצוי. מה יש בו, בטיפוס הזה?

הייתי אומר: תמימות עילאית וחוסר-מוסר מושלם.

תמימות, שהרי הם נתפסים כנקל. די בסוכן סמוי אחד של המכס האמריקאי, המתחזה כאיראני או כעיראקי, כדי להפיל אותם כפה.

זה עתה יצא לאור ספר של סוחר-הנשק האמריקאי וילסון, איש הסייאיא שסרח ומכר נשק ללוב. הוא מבלה עתה 30 וכמה שנים בכלא האמריקאי. וילסון נלכד אחרי מצור מתוחכם שנמשך שנים על פני כדור-הארץ. הצייד — סוכן משוגע-לדבר — הפעיל את כל התחבולות האפשריות.

ואילו הבחורים שלנו, כך נרמה, נצורים כאוונים היושבים על הארץ. בפשטות. בנקל. מהם שומע אותם אומרים: "יהיה פסדו! סמוך עליי!"

קריירה ארוכה בצה"ל אינה מכשירה אדם לררכים העקלקלות

והאפלות של שוק-הנשק הבינלאומי. אולי צריכים לתת על זה קורסים מיוחדים בפו"ם או במכיללה.

והתכונה השניה: חוסר-מוסריות גמור. לא, חלילה, חוסר-מור סריות כלפי יהודים. להיפך, אני בטוח שכל אחד מן הבחורים האלה היה מפקיר את חייו בלי לחשוב פעמיים כדי שלא להשאיר את אחד הלוחמים שלנו בשדה. אבל המוסר הזה מכריל בין יהודים וגויים. כלפי הגויים — מותר הכל. איראנים, עיראקים — שיהרגו אחד את השני, כמה שיותר. והכי טוב שאנחנו גם נרוויח מזה.

מבחינה זו, הקצינים האלה הם נציגים נאמנים של רוח המדינה. מוצרים מושלמים של מערכת-החינוך הישראלית. יש יהודים ויש גויים. אין אנושות, הטוב בגוייהם הרג, העולם כולו נגרנו. טרה להלה, טרה-להלה.

מין התנצלות

ידד שלי, עיתונאי זה, ביקר לא-מכבר בעמאן. שם נפגש עם כמה מהאנשים שאני פגשתי בהם בעת שהותי שם. הוא סיפר להם שהתנצלותי בכתבות שלי על כי גרמתי, שלא ככוונה, אינניעמיות פוליטית לשלטונות הירדניים.

"אין לו על מה להתנצל!" אמר לידידי איש בכיר, "הוא היה בסדר גמור! להיפך, אחרי שעזב התנהגו כלפיו בצורה מחפירה: אני ממש מתבייש בזה! תגיד לו שאנחנו מתנצלים!"

אני יכול למסור את שם האיש שביקש להעביר לי מסר זה. ואולי בכך עוקץ העניין.

יורשי

הג'נדרם התורכי

סרט ישן יכול להיות כמו יין ישן. הוא הולך ומשתפר עם הזמן. סרטו של ברוך דינר, הם היו עשרה, לא מצא חן בעיניי כאשר ראיתי אותו לראשונה, לפני הרבה שנים. הוא נראה לי פשטני מדי, דרמאתי מדי, משהו בין סרט רוסי ומערבון אמריקאי. עכשיו ראיתי את הסרט מחדש בטלוויזיה, ביום-העצמאות. והוא מצא חן בעיניי. סרט פשוט, דרמאתי, משהו בין סרט רוסי ומערבון אמריקאי, המספר את האמת הפנימית של אנשי העליה הראשונה, שבאו לארץ רחוקה, מפחידה, כדי ליצור יש מאין. מעניין במיוחד הטיפול של הסרט ביחסים שבין המתיישבים

איני זוכר מתי ששמעתי בפעם הראשונה על יפה גוסטיין. אולי כשהיתה בקפה צליל בגבעתיים. אני זוכר שלפתע הכל הלכו לשם. קפה צליל היה IN לפני שהומצא המושג IN.

אחר-כך ראיתי אותה, כמוכן בחיטורון. הלהקה היתה שייכת לחטיבת גבעתי, ועליה היתה גאווה. גבעתי היה שריון בהתחרות מתמרת עם הפלמ"ח, והחיטורון שלנו התחרה עם הציזבטרון. לא היה לנו חיים פיינר (לימים חפר), אבל השתדלנו.

החיטורון הופיע לפנינו במלחמת-העצמאות פעמים רבות, במסיסים הקרביים ובמשישליטים. למען האמת, את תשומת-ליבנו הראשונה משכה שרה קורנפלד, שכולנו קראנו לנו "חולת הריח", מפני שכך הודתה בשרי-הלהקה. שרה היתה בלונדית, וי כידוע חיילים מעריפים בלונדיות. הרכילות החטיבתית סיפרה שהיא ידידתו של מפקד החטיבה, גבעתי האגדתי עצמו. כדי להוכיח שאין פרוטקציה, הוא הטיל עליה תפקיד-מישנה: למיין את גוויות החיילים אחרי כל קרב.

ירקוני

יפה התבלטה במהרה. רק השבוע, בתוכנית חיים שכאלה, נודע לי שהיא ממוצא קווקזי. אולי זה מסימני אותה תקופה — מעולם לא עלה על דעתנו לשאול מה "מוצא" שלה, ולאיוו "עדה" היא שייכת. ב"1948" ולפני כן זה לו היה חשוב.

נרמה לי שליוונו את החיטורון כמה פעמים בג'פים של שועלי שימשון. אחר-כך שרה הלהקה את השרי שלי, שועלי שימשון. היו לי עם יפה כמה וכמה ויכוחים על זה, כי כמו רוב הזמרים היא לא שרה אותו נכון. (היא שרה "שועל-א-איליו של שימשון", במקום "שוריר-עליו של שימשון". הלהקה הצבאית בתוכנית חיים שכאלה דווקא שרה את זה נכון. תודה.)

אחר-כך נישאה יפה לשייקה ירקוני, בעלה השני. שייקה היה, אחרי המלחמה, סמל של המעמד החדש, זה שחיים חפר קרא לאנשי פזם בשם "פלמ"חניקים שמצבם הכלכלי השתפר". בשנות ה-50, כאשר עמד העולם הזה בראש המערכה נגד צמרת המישטרה, השתרבב שמו של שייקה כמאבק. הוא היה חברו של עמוס בן-גוריון, בנו של ראש-הממשלה ומפקד מחוז תל-אביב של המישטרה, שהיה היעד העיקרי של ההתקפה. העסקים המשותפים של שייקה ועמוס היו נושא לכמה כתבות שלנו, והן לא היו מחמיאות.

כעבור שנים, כאשר הסתבך שייקה ירקוני במישפט גדול עם מישר-הביטחון והושמץ על-ידי הכל, הוא פנה אלינו. הוא טען שהוא נרף על לא עוול בכפו. הלכתי לבקר אותו ואת יפה בדיירת, עיינתי בנירות והשתכנעתי ששייקה צודק. העולם הזה היה אז העיתון היחיד שיצא להגנתו. עצם פגישתי אלינו, אחרי המאבק שהיה נטוש בינינו, היתה בעיניי מחמאה גדולה: לשייקה היה אמן ביושר שלנו.

באחד הימים ביקשה יפה להיפגש איתי. שתינו קפה בבית-קפה קטן שבין דירותינו. (אנחנו כמעט שכנים). היא התלוננה שמהים אותה רק עם מילחמות, ואין מומינים אותה לשיר כשיש שלום. היא ביקשה עצה כדי לשפר את התרמית שלה.

מאותה שיחה לא יצא הרבה, חוץ מדבר אחד: הזכרתי שאני הולך לבחירות ואני זקוק למזכירה טובה. היא המליצה על בתה, אורית. הבטחתי לנסות: הופתעתי. אורית ירקוני היתה הרבה יותר מאשר עוזרת. ובלי כל הכנה מוקדמת התגלתה כיועצת פוליטית מפותחת, מנסחת מצעים וחומרה-סברה, אשת יחסי-גיבור ומדה עור. סמכתי עליה כלי עירער והירדור. הבאתי אותה איתי לתנועת שלי, כאשר הקמנו אותה. אחר-כך התחתנה עם טייס בשם שוחט, והפכה עיתונאית.

הבת השניה, תמר, היתה ראש הסניף שלנו בירושלים, ואירגנה שם את הפעולות.

כך, מבלי שהיינו אי-פעם חברים קרובים, הצטלבו הרכים של יפה ושלי הרבה פעמים. בצורות שונות ומשונות.

כששמעתי שעושים עליה תוכנית חיים שכאלה, זה נראה לי טיביע, אך לא מעניין בשבילי. מה יכלה תוכנית כזאת לחדש לי? עוד ערב-נוסטלגיה.

רחל אשתי ראתה את התוכנית והקליטה אותה בוודיאן. כשחזרתי הביתה, מאוחר בלילה, תבעה ממני לצפות בה מייד. אמרתי שצופה בה כמשך כמה דקות, כדי לתפוס את הפרינציפ. אחר-כך ישבתי מול המכשיר, מרותק, עד הסוף. ככה זה, יפה אינה רק אישיות כימתית. היא תופעת-טבע. חתיכת-חיים של ארץ-ישראל שלנו.

היה לתוכנית זו צד מרכא: מיספר המשתתפים שהיה צורך להביאם מחו"ל.

אחותה של יפה ירקוני היה בארצות-הברית, ואחיה בקארקאס. את הזמר שימשון ברינו היה צורך להביא מאמריקה, אחרי 25 שנים. לא נאמר מה הוא עושה שם. הזמר יצחק יצחקי בא לביקור קצר בארץ, לא הסתדר וחזר, כנראה, לחו"ל. הוא לא הופיע בתוכנית.

בשיכבה אשר יפה ירקוני שייכת אליה, הירידה עשתה שמות.

שיהרגו האחד את השני

קצינימיל שלנו נתפסים עכשיו בסיטונות נכסיונות למכור נשק לאיראן או לעיראק, או לשתייהן כאחת.